Arhiva Dugan-Opaiţ. O paranteză necesară în investigarea culturii române din Bucovina

Mircea A. DIACONU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
mircea_a_diaconu@gmail.com

Abstract: In 1961 Ilie Dugan-Opaiţ (1886-1962) donated to the State Archives of Iaşi "the 'archive' of the old Romanian academic societies *Arboroasa* (1875-1877) and *Junimea* (1877-1938) from the University of Czernowitz, first an Austrian university and later a Romanian one", as it had been organized by his brother, Arcadie Dugan-Opaiţ (1878-1951). "Your deed", Gh. Ungureanu, the administrator of the archives, said, "will be preserved in the annals of Romanian culture eternally". The commendation is not inflated even though his donation has been almost forgotten. The collection is made up of thousands of biographical records, more than 2,000 photos, letters, a.s.o.
In 2015, the Ştefan cel Mare University Press of Suceava published a volume of what the author named "The Great Album" of the two aforementioned societies, actually a very small part of the donation made to the State Archives of Iaşi. The present article explores this volume, taking it as the starting point for the reconstruction of various aspects that are informative in regard to both the author (he developed his own methodology as well as the instruments, he planned everything in detail and as a whole) and the atmosphere of the two societies (internal conflicts, disputes, dissidence, anecdotes, notes regarding immigration, non-Romanian names of Romanian people, mixed marriages, etc.).
Consequently, the complex image that one gets is that of the life of Romanians in Austrian Bukovina, the volume turning into an efficient instrument but also into a fascinating labyrinth that is meaningful in itself. Moreover, the article is implicitly a tribute to Bukovina and to the two brothers, also a plea for the complete digital publication of the entire donation.
Keywords: *Czernowitz, Romanian literature in Bukovina, Arboroasa and Junimea academic societies, Arcadie and Ilie Dugan-Opaiţ.*

A vorbi despre *Arhiva Dugan-Opaiţ* înseamnă a deschide o paranteză – echivalentă descoperirii unui continent neexplorat, aproape labirintic, o pânză de păianjen fascinantă şi devoratoare.

Despre ce este vorba? În 1961, Ilie Dugan-Opaiţ (1886-1962) trimite o scrisoare directorului Arhivelor Statului din Iaşi, Gh. Ungureanu, spunându-i „Sunt păstrătorul «arhivei» fostelor şi vechilor societăţi academice române «Arboroasa» (1875-1877) şi «Junimea» (1877-1938) de la fosta Universitate austriacă, apoi română, din Cernăuţi" [Apud Olaru, Bodale, 2015: X]. Cel care avuse iniţiativa creării ei fusese fratele său, Arcadie Dugan-Opaiţ (1878-1951), care luase hotărârea realizării „Albumului Mare" al celor două societăţi în 1913. Peste ani, în 1927 (după ce se derulase jubileul de 50 de ani de la apariţia

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

Societăţii Academice „Arboroasa"), pentru că lucrurile stagnaseră, conducerea «Junimii» „a luat iniţiativa de a-i invita, în scris, pe toţi membrii aflaţi în viaţă sau pe moştenitorii acestora de a trimite un curriculum vitae" [Olaru, Bodale, 2015: VII]. În invitaţie se preciza că ar urma să fie elaborate „cinci volume, cu dimensiunea de 55 x 33 cm, care ar trebui să cuprindă 1324 de biografii". De realizat s-ar fi realizat doar patru, dintre care s-au păstrat trei, cu 1200 de biografii, un volum pierzându-se în timpul refugiului din 1940. În fondul «Ilie Dugan-Opaiţ» se mai păstrează un registru care cuprinde numele a 467 de membri, fără a avea alte informaţii" [Olaru, Bodale, 2015: VII]. În prima scrisoare trimisă lui Gh. Ungureanu, se mai precizează: „În afară de aşa-zisă «Cronică», mai sunt şapte volume – albume –, toate format 55x35 cm, fiecare cu 400 de foi, toate scrise de acelaşi autor şi care cuprind biografiile tuturor membrilor ambelor societăţi prevăzute cu fotografii personale şi comemorative, apoi autobiografii cu spiţa neamului, documente inedite, hărţi diferite, numeroase cărţi, colecţii de reviste literare şi beletristice vechi, cărţi, manuscrise cu litere chirilice etc., etc." [Olaru, Bodale, 2015: XI] Precizarea din final e dezarmantă: „Să binevoiţi a trimite de urgenţă un delegat autorizat, care, cu inventar şi proces verbal, să ridice acest material de la mine. Pentru uşurarea transportului, pun la dispoziţie o ladă solidă, care să suporte o greutate de câteva sute de kg." [Olaru, Bodale, 2015: XII]

Materialele au fost ridicate pe 18 iunie (la trei zile după ce scrisoarea fusese primită) şi, după trei luni (pe 18 septembrie), cum nu primise încă actele de predare-primire, Ilie Dugan-Opaiţ solicită clarificări. Răspunsul primit acum (în care se precizează: „Fapta Dumneavoastră rămâne înscrisă definitiv în analele culturii româneşti", Olaru, Arcadie 2015: XIII), conţine un exemplar din sumarul arhivei, care, în ediţia pe care o folosim, format din 29 de poziţii, ocupă nu mai puţin de 4 pagini. Să detaliem puţin. Primele trei volume (intitulate „Albumul mare", vol. I, 380 de pagini; vol. II 480 de pagini; vol. III, 480 de pagini) erau însoţite de încă un volum, nenumerotat, care cuprindea „întreaga activitate cultural-artistică, economică, socială şi naţională a societăţilor, rapoartele anuale, desfiinţarea «Arboroasei» în 1877, înfiinţarea «Junimii» în 1878, alte societăţi («Bucovina», «Armonia», «Dacia», «Moldova» şi alele)" [Olaru, Bodale, 2015: XV]. Anterior, referitor la conţinutul acestor volume, se preciza: „Datele despre fiecare membru formează, în aceste volume, o fişă unitară (de una sau mai multe pagini), însoţită fiecare – afară de rari excepţii – de una sau mai multe fotografii (unele interesante şi pentru studiul portului popular din Bucovina). Din acestea, câteva sunt vechi de o sută de ani şi au alături semnătura originală a persoanelor pe care le reprezintă. Datele istorice asupra oamenilor şi evenimentelor şi valoroasele fotografii fac din aceste volume o adevărată cronică ilustrată." [Olaru, Bodale, 2015: XIV] După aceste trei (în fapt, cum am văzut, patru) volume, urmează (la poziţia 4) „Condica «Arboroasei» - «Junimea», istoricul societăţilor studenţeşti până la «Arboroasa»" (volum, de asemenea, de 480 de pagini cu numeroase fotografii), „Albumul verde" al celor două societăţi, care cuprinde 432 nume de membri „onorari, fundători, sprijinitori", „Albumul portocaliu – Profucşii", apoi volume numite „Enciclopedia «Junimii»", volume despre căminul studenţilor, despre donaţii şi „jertfe" etc., etc. De la poziţiile 14 la 29, sunt mape care cuprind corespondenţă, registre, presă litografiată, hărţi, fotografii, extrase din ziare etc. Când Serviciul Judeţean Iaşi al Arhivelor Statului propunea suma de 30.000 de lei (pentru anul 1961, suma e uriaşă), preciza că fondul cuprinde „peste 2000 de fotografii, din care unele poartă autografe" [Olaru, Bodale, 2015: XVII]. Nu peste mult, la 26 septembrie1961, Ilie Dugan-Opaiţ revine cu o scrisoare în care vorbeşte despre completarea donaţiei cu „o importantă corespondenţă rămasă la subsemnatul neobservată în un cufăr, deoparte" [cf. Olaru, Bodale, 2015: XVIII]; în decembrie, acelaşi an, importanta corespondenţă va ajunge lângă celelalte documente.

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

Singură apariţie editorială din Arhiva Dugan-Opaiţ, volumul publicat în 2015 – *Albumul Mare al Societăţilor «Arboroasa» şi «Junimea» din Cernăuţi* – este primul din cele trei numite „Albumul Mare" şi conţine 400[1] din cele 1200 de biografii realizate[2]. Şi aici, pentru a încerca să înţelegem ceva din felul cum va fi lucrat autorul, sunt necesare câteva investigaţii. Să precizăm, înainte de toate, că deasupra titlului scris cu majuscule (*ALBUMUL MARE*), autorul a scris „CRONICARUL". Să se refere, oare, acest cuvânt la autor? Să se refere la dosarul numit „Cronica I, sau Şematismul societăţii academice române «Junimea» din Cernăuţi, încheiat pe data de 20 iulie 1929. Dosar"[3], cu atât mai mult cu cât comentariul din răspunsul semnat de Gh. Ungureanu preciza „Materialul de aici a servit la alcătuirea albumelor enumerate mai sus"? În acelaşi timp, după biografii, de obicei se precizează o dată (Va fi fiind data finalizării fişei? Data prelucrării informaţiilor?), urmată de prescurtarea „Cron", pe care editorii volumului, bănuind că e vorba de autor, o completează Cron<icarul>. Totuşi, când precizarea lipseşte, editorii notează: „Lipseşte trimiterea la *Cronicar*". N-ar fi putut fi Cron<ica> şi trimiterea lipsă să fi fost la „Cronică"?! Aşa încât, mi se pare că indecizia rămâne. Important (nu şi în totul clarificator) este că aflăm, de la realizatorii sumarului, că „Sunt în acest volum (e vorba de „Cronica I") lămuriri diferite cu privire la constituirea şi conţinutul materialelor documentare de până acum, făcute prin compilarea datelor din arhiva care nu mai este azi: «Albumul portocaliu», «Albumul vechi» care a fost înlocuit ulterior cu «Albumul verde», despre «Matricole» etc. (...). În scurt, «Cronica» conţine, în mod cronologic, cele mai însemnate întâmplări din istoria societăţilor academice «Arboroasa» şi «Junimea». Arhiva s-a pierdut în timpul războiului şi «Cronica» a fost reconstituită după aceea de Comitetul «Junimii»." [apud Olaru, Bodale, 2015: XVI] De altfel, toată partea a II-a a donaţiei, de la poziţia 14 la 29, e precedată de următoarea explicaţie: „Materiale documentare sub formă de dosare, foi volante, lucrări ştiinţifice, scrisori, tăieturi din ziare şi reviste, hărţi, fotografii de mărimi diferite (...), aşezate în mape" [apud Olaru, Bodale, 2015: XVI].

Aşadar, după ce în 1913 are iniţiativa realizării unei „Enciclopedii" numite „Albumul Mare", în 1927, din cauza stagnării lucrurilor, Arcadie Dugan-Opaiţ reia acţiunea, solicitând informaţii de la membrii încă în viaţă, de la urmaşi, cunoştinţe, prieteni etc. A primit, cu siguranţă, o corespondenţă bogată, după care a urmat munca lui: de organizare, selecţie, suprapunere a informaţiilor, comparare a datelor etc. Am selectat mai jos câteva exemple elocvente. Într-un loc [Dugan-Opaiţ, 2015: 103], el are rezerve în legătură cu o informaţie primită de la Eugen Tarangul; se întâmplă acelaşi lucru când

[1] Puţin mai multe, totuşi, din moment ce la anumite poziţii, inexplicabil, se dublează. De exemplu, după poziţia 68 (Eugen Comoroşan), apare 68 a (Eugen Simighinovici). Un alt exemplu: 72 (Ioan Fleişer) e dublat de 72 a (Emanuil Procopovici).

[2] Un nume din „spiţa neamului" făcută lui Vasile Mironovici are numărul 1.304, fapt care relevă că, evident, există şi alte „dosare" în afara „Albumului Mare" [cf. Dugan-Opaiţ, 2015: 123].

[3] Aflat la poziţia 14 în sumarul Arhivei. Se precizează aici: „Sunt în acest volum lămuriri diferite cu privire la constituirea şi conţinutul materialelor documentare de până acum, făcute prin compilarea datelor din arhiva care nu mai este azi: «Albumul portocaliu», «Albumul vechi» care a fost înlocuit ulterior prin «Albumul verde», despre «Matricole etc. De asemenea, sunt ştiri istorice despre societatea «Junimea» şi despre diverse alte societăţi concomitente cu ea, ştiri despre bibliotecă, cabinete de lectură, congrese studenţeşti etc. În scurt «Cronica» conţine, în mod cronologic, cele mai însemnate întâmplări din istoria societăţilor academice «Arboroasa» şi «Junimea». Arhiva s-a pierdut în timpul războiului şi «Cronica» a fost reconstituită după aceea de Comitetul «Junimii». Tot aici se dau şi unele explicaţii: «flax» – uniforma studenţilor conservatori, «şol» – Arcadie Dugan, «şematism» – lista alfabetică, anuar; apoi se face istoricul unor publicaţii (litografie, tipărite), se dă lista preşedinţilor, se arată atributele secţiilor societăţii etc." [Olaru, Bodale, 2015: XVI]

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

invocă părerea lui Victor Olinescu, conform căruia, de exemplu, Ion Nastasi s-ar fi născut la 1863 [Dugan-Opaiţ, 2015: 104], iar Dorimedont Nichitovici ar fi fost călugăr. Altundeva, se precizează că, după dosarul nr. 203, datorat lui Dimitrie Ţopa, Ioan Cernevschi nu poate fi uşor identificat [Olaru, Dugan-Opaiţ, 2015: 137]. Despre cineva numit Badea Cireşanu, după ce aflăm câteva date elementare oferite de Eulampie Procopovici, Cronicarul (sau Arcadie Dugan-Opaiţ?) precizează: „Societatea stud. de Teologie, Bucureşti, str. Radu-Vodă, nr. 25, ar putea da toate instrucţiunile" [Dugan-Opaiţ, 2015: 148]. Într-un loc aflăm că „în ultima pagină a Dosarului raţionează cu privire la viaţa academică din Cernăuţi. *Iterum legas!*" [Dugan-Opaiţ, 2015: 174]. Arcadie Dugan îşi sugera lui însuşi *să citească din nou* textul cu pricina. Cum de câteva ori, după texte puse între ghilimele, apare notaţia „m.p" (să însemne, poate, *manu propria*?), putem deduce că se face trimiterea la texte olografe, venite de la o anumită sursă. Elocvent e şi faptul că, din când în când, sub iniţialele „N.C." (adică „Nota Cronicarului"), apar comentariile lui Arcadie Dugan-Opaiţ. Dăm aici un singur exemplu, referitoare tocmai la Modest Avram, despre care nu există decât informaţia că a fost activ în „Arboroasa" 1876/1877 şi că ar fi murit „ca paroh în Solca". Apoi, fără să ştim sursa informaţiilor şi interpretărilor, citim: „Originea familie Avram, care ramificându-se formează astăzi o mare parte din comuna Todireşti, jud Suceava, îşi are obârşia sa în leagănul românismului, în Transilvania. Cam pe la 1703, fiind prin împrejurimea Năsăudului o mare foamete, mai multe familii de plugari, între aceştia şi un anume Avram cu mai mulţi feciori, din comuna Miutin, lângă Năsăud, au luat lumea în cap şi trecând munţii s-au aşezat pe moşia moldoveanului Teodor Carp, întemeindu-se astfel mai târziu comuna Todireşti." [Dugan-Opaiţ, 2015: 38]. Şi aici urmează în paranteză precizarea făcută de N.C.: „Azi posesorul acestei moşii «moldoveneşti» este un fiu al lui Mochi Fischer". Iar la nota de subsol editorii precizează: „Cândva între 1926, când Arcadie Dugan-Opaiţ îşi face însemnările (v. *supra*, nr. 8[4]), şi 1930, anul întocmirii *Cronicarului*". Într-o notă anterioară, la nr. 43, care se referă la Zaharie Voronca, citim, „Probabil, la reconstituirea Albumului din datele aflate în dosarele membrilor Societăţii «Arboroasa», Arcadie Dugan-Opaiţ a citit «cu» în loc de «la»" [Dugan-Opaiţ, 2015: 31]. În cazul lui George Toma, fişa începe cu precizarea „Dosarul 307, scurtat" [Dugan-Opaiţ, 2015: 216]. Cum sunt şi multe spaţii rămase libere (lipsind detalii de tot felul) care, bănuim, ar fi trebuit completate (pentru care nu existau încă informaţii în dosare sau în „Cronică"), deducem că totul era în permanentă elaborare. Un hăţiş în care Arcadie Dugan-Opaiţ, construindu-şi el însuşi, pe urmele enciclopediştilor, poate, şi instrumentele, şi metoda de lucru, face lumină. Dar petele albe nu lipsesc. Sunt câteva exemple elocvente pentru felul cum a lucrat Arcadie Dugan-Opaiţ. Să mai citim, totuşi, un caz de „intervenţie" a „cronicarului": În cazul lui Aurel cav. de Onciul, citim: „În 14 martie 1885, se afla în *cassa* un deficit de 402 fl. – preţul unei părechi de boi mari, N.C. – şi anume: 127 fl. s-au dat din casă fără aprobarea Plenului, iar 275 fl. s-au dat la diferiţi membri fără autorizare (Deci un jaf întreg! De ce atunci Aurel Onciul i-a dat urmaşului său Eus. Popovici porecla «Sebi Deficitu», când doară el trebuia aşa să se cheme? – Cronicarul)." [Dugan-Opaiţ, 2015: 77-78]

Vorbim, în fond, despre felul cum a lucrat Arcadie Dugan-Opaiţ şi cum putem noi descifra acest lucru. Fără doar şi poate, lui Arcadie Duga-Opaiţ, care s-a dedicat acestui proiect, îi va fi fost dificil să găsească o ieşire din labirint. Să pună ordine în haos. Poate de aceea (sau şi de aceea), în 1928, când avusese „un rol deosebit în pregătirea serbărilor dedicate aniversării celor 50 de ani de activitate ai «Junimii»" din 25-28 oct., Arcadie Dugan-Opaiţ a fost aspru criticat în raportul Comisiei revizuitoare [Olaru, Bodale, 2015:

[4] Din nefericire, la nr. 8 (şi în toate fişele anterioare), nu există precizări de felul acesta.

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

VII]. În tot cazul, şi-a dedicat întreaga viaţă acestui proiect. Îl împinseseră spre acest fapt întâmplări de viaţă nefericite, căci aflăm din prefaţa volumului: „În partea finală a parcursului său de la Suceava, Arcadie Dugan a suferit o mare dramă pentru că i-a murit socrul – Ioan Ferlievici, fost director şcolar la Costâna –, la scurt timp i-a murit soţia sa Olga Bărbuţă – şi la numai două săptămâni după aceea, Despina, fiica sa. Apoi, a pierdut în flăcări casa moştenită la Costâna." [Olaru, Bodale, 2015: V] Or, în momentul acesta se mută la Cernăuţi şi începe munca la acest şantier aflat mereu în construcţie, cu statut de *work in progress*. În fapt, îl văd pe Arcadie Dugan-Opaiţ ca pe un păianjen, adunând în timp fărâme de materiale din care să-şi ţească pânza, stând în mijlocul acestor mii de documente, pe care încearcă să le organizeze, devorat de ele, capabil să-i devoreze pe ceilalţi. Nu întâmplător între pânza de păianjen şi labirint există similarităţi de substanţă. Cert este că avem în faţă, în aceeaşi măsură, o lume prezentă şi absentă, datele acestea fiind simultan forţă şi fragilitate. Şi poate că n-ar fi lipsit de interes să coborâm această alternanţă, cu datele prezentate ceva mai devreme, la nivel biografic. După ce a pierdut tot, Arcadie Dugan-Opaiţ se dedică acestei lumi, a scrisorilor, dosarelor, fotografiilor, reconstituirilor de tot felul, conexiunilor posibile – ca într-o veritabilă enciclopedie, lume devenită azi iluzorie. Satisfacţii? Aflat în refugiu, mutându-se dintr-un loc în altul, reuşeşte, după ce o adăpostise o vreme în subsolul beciului, să salveze aproape totul. Ce va fi gândit, însă, despre toate acestea în 1951, înainte de a muri, nu e greu de spus. Probabil nu-şi făcea nici o speranţă, deşi, evident, văzuse multe. Cât de greu se va fi decis fratele lui, Ilie Dugan-Opaiţ, să trimită scrisoarea din 1961, căci, deşi relaţiile cu U.R.S.S.-ul se mai relaxaseră, riscul ca totul să fie aruncat în gura leului exista. Dar vremea, neiertătoare, are totuşi tainele ei: trecută prin tot felul de pericole, în vreme ce cataclisme, intemperii, politici etc. făceau ca memoria să se şteargă, Arhiva Dugan-Opaiţ a fost protejată. Nu-i vorbă, un prim volum s-a publicat abia în 2015, şi el, greu accesibil. Poate soluţia cea mai bună ar fi a scanării tuturor documentelor şi punerii lor, astfel, în circulaţie. E important să intri în acest labirint, să faci propriile conexiuni; autorul însuşi sugerează aşa ceva, când spune: „Acesta (e vorba despre Ilarie Seretean) s-a născut în 1820 şi a fost primul român din Siret care a cercetat şcoala. Cum s-a decis să fie dat la şcoală, citeşte numaidecât *Dosarul*, pag. 2." [Dugan-Opaiţ, 2015: 25]

Să trecem, însă, peste Arcadie Dugan-Opaiţ (Ce implică metoda lui de lucru? Cum se construiesc rezultatele oferite în „Albumul Mare"? etc.) pentru a intra cumva în miezul problemei. Miezul problemei?! Ar însemna poate să ne referim la datele cu adevărat importante ale celor două societăţi academice: istoria lor, modalităţile de organizare, activităţile sociale, culturale, politice – în fond, societăţile acesta angajau total. Şi angajau în direcţie naţională. Firesc, pentru a înţelege ceva din Cernăuţii acelor vremuri, ar trebui să explorăm şi celelalte societăţi academice ale studenţilor de la Universitatea „Franz Iosif", fie ele naţionale sau „internaţionale". Şi nu numai despre „societăţi academice" e vorba, deşi lumea românească se articulează aproape exclusiv prin ele. E suficient să vedem lista fondatorilor „Arboroasei"[5] sau să vedem poziţiile ocupate în viaţa politică, culturală,

[5] Pe lângă membrii propriu-zişi, Ştefanelli a încercat introducerea membrilor extraordinari (ca îndrumători: Teodor V. Ştefanelli, Vasile Morariu, Emiliu Isopescu şi Petru Piteiu, toţi magistraţi în Cernăuţi). Cum legislaţia imperială nu a permis această includere, a apărut ideea membrilor „fondatori", „sprijinitori" sau „de onoare", care includea personalităţile care susţineau societatea, fără a fi membri propriu-zişi. Pe baza informaţiilor preluate din Ilie Dugan-Opaiţ (*Istoricul Societăţii academice „Junimea" din Cernăuţi*, partea întâia, *„Arboroasa" (1875-1878)*, Bucureşti, 1930), dar şi "Albumul Verde al Societăţilor academice «Arboroasa» şi «Junimea» (cf. Popa 2008: 69), ar fi existat 26 de „membri fondatori" (dintre cei enumeraţi, aş reţine aici numele prof. Mihai Călinescu şi arhimandritului Arcadie Ciupercovici şi al câtorva proprietari, printre care Gheorghe cavaler von

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

administrativă a Bucovinei, înainte şi după Unirea din 1918, de membrii „Junimii". Să mai precizăm că, dacă Universitatea n-ar fi fost întemeiată aici, toate lucrurile acestea ar fi lipsit? Sau ar fi avut alte coordonate?

Aşadar, nu despre sensul tare al celor două Societăţi vom vorbi, nu despre jalonul trasat de ele în istoria Bucovinei de dinainte şi de după 1918[6]. Intrând în acest fragment de labirint pe care ni-l pune la dispoziţie ediţia din 2015 a „Albumului Mare", am preferat să reconstituim altceva: întâmplări mai degrabă secundare, în măsură să releve ceva din atmosfera existentă, cu atât mai interesante cu cât reies din suprapunerea unor surse diferite, sau concluzii implicite, la care ajungi prin parcurgerea informaţiilor risipite în multe din biografiile existente.

Una dintre întâmplări se referă la „un moment de cumpănă pentru existenţa «Junimii»", când unul dintre vicepreşedinţi este pe punctul să dea ceea ce s-ar putea numi o lovitură de palat: încearcă pur şi simplu desfiinţarea „Junimii" şi substituirea ei cu „Bucovina". Citim în fişa despre Teodor Bujor (n. 15.02.1855), care fusese ales preşedinte al „Junimii" în 1878-1879, unul dintre cei care asistase la procesul „Arboroasei". În „biografia" lui, ni se spune că el ar cunoaşte „şi povestea înfiinţării «Bucovinei»": „La începutul «Junimii» se iscase între membrii ei o dezbinare din cauza dorului unora după chipiul burşilor germani. Între ei erau mai cu seamă Ştefan Cocinschi, un nepot al episcopului Teoctist Blajevici (şi) Alexandru Popovici, fiul unui învăţător din Suceava. În vacanţa Crăciunului 1879-1880, deciseră «aderenţii chipiului» fără ştirea celorlalţi membri să înainteze Guvernului statutele noii Societăţi «Bucovina», cu motivul că «Junimea» e „dizolvată" şi trece la «Bucovina»". / Spre norocul «Junimii», se aflau pe atunci Metodie Luţia, tata lui Orest, şi Amfilochie Turturean în Cernăuţi. Auzind aceştia doi despre isprava «bucheşilor», îl trimit la Berhomet, unde petrecea Teodor Bujor vacanţele, o telegramă, citându-l la Cernăuţi. Sosind Teodor Bujor, se duseră toţi trei la Guvern şi aflară de la consilierul Wazl «că într-adevăr statutele *bucovinenilor* sunt înaintate cu referatul sus indicat». Wazl dădu ascultare protestului celor trei în numele «Junimii» şi sfatul de a înainta imediat Guvernului acest recurs, fiind termenul cel mai suprem pentru afacerea numită. Aşa a scăpat «Junimea» în ultimul moment de dizolvare, intenţionată de samavolnicia nemaipomenită a fraţilor rătăciţi! / Partea aceasta a dosarului se fineşte cu recunoaşterea «Junimii» ca Societate admisibilă şi model în toată privinţa şi cu cuvintele: *Vivat, creascat, floreat Junimea"* [Dugan-Opaiţ, 2015: 39-40].

Lucrurile se reiau în fişa despre Ştefan Cocinschi – activ în «Arboroasa» şi în «Junimea» (1878/1879, 1879/80) – primul vicepreşedinte la «Junimii»: „De acest junimean este legată unul dintre cele mai dureroase episoade din istoria Societăţii noastre. Ademenit de forma şi fondul societăţilor academice germane şi internaţionale, care nu se pot lipsi nicicând de sufletul românului, ademenit de flans (flaus?) (forma corectă era probabil *flax* – precizat în prefaţă[7]), chipiu etc., el face o conspiraţie, strânge în jurul său pe cei de un gând cu dânsul, ţine, fără ştirea celorlalţi membri, şedinţă – sigur secretă –, unde declară că «Junimea» este desolvată şi că averea ei trece la nou înfiinţata Întrunire academică

Niculiţă-Popovici) şi 17 „membri sprijinitori" (îi reţinem pe: prof. univ. Emanuil Ciuntuleac, prof. Ilie Luţia, prof. univ. dr. Isidor cavaler von Onciul, prof. univ. Eusebiu Popovici, preotul Iraclie Porumbescu), Printre „membrii de onoare", se aflau Vasile Alecsandri, Timotei Cipariu, medicul Ioan cavaler de Volcinski şi magistratul aromân Dimitrie Bendella [apud Popa, 2008: 41]. Atrag atenţia mai ales Arcadie Ciupercovici, Iraclie Porumbescu, Dimitrie Bendella, dar şi Gheorghe cavaler von Niculiţă-Popovici.

[6] Dovadă a semnificaţiei avute este şi faptul că, odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, steagul „Junimii" a fost depus la Academia Română [cf. Olaru, Bodale, 2015: VI].

[7] Flax însemna „uniformă studenţească conservatoare" [cf. Olaru, Bodale, 2015: XVI].

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

«Bucovina». Aceasta s-a întâmplat în ianuarie 1880. / El este primul senior al «Bucovinei»" [Dugan-Opaiţ, 2015: 41]. În paranteză fie zis, nu ştim dacă vor fi existând grade de rudenie între Ştefan Cocinschi şi alţi doi Cocinschi, Iosif şi Iancu. Dar la primul citim: „Activ (în «Junimea» nu!) în «Arboroasa» 1876/77" [Dugan-Opaiţ, 2015: 40]. În cazul lui Iancu, care fusese preşedinte al «Arboroasei» în 1876/77, detalii poate nesemnificative: că „era, prin 1899, secretar de tribunal în Cernăuţi; locuia în casa proprie, vis-a-vis de «Narodni Dym» şi biserica armeano-catolică, în str. Mircea-Vodă", că era „om foarte elegant, căs. cu o germană. Avea doi copii: Alecu şi Niţă; pe acesta din urmă l-au meditat Gh. Băncescu şi Arc. Dugan." [Dugan-Opaiţ, 2015: 41].

Să revenim, însă. La Metodie Luţia (al cărui tată ar fi fost căsătorit cu Ecaterina, sora lui I.G. Sbiera), aflăm că „în ianuarie 1880 salvează, împreună cu Teodor Bujor, «Junimea» de la pieire sigură. «Junimea» fusese dizolvată de acei membri care înfiinţează în acelaşi an «Bucovina»" [Dugan-Opaiţ, 2015: 52]. Acelaşi lucru, reluat la Amfilochi Turturean [Dugan-Opaiţ, 2015: 58]. Când e prezentat Severin Procopovici (n. 8.09. 1856), aflăm că „După apunerea «Arboroasei», urmă un timp mai îndelungat de stagnare, de dezorientare în cercurile studenţeşti; în fine, se înfiinţează şi «Junimea». / Înfiinţarea «Bucovinei» e numită «un eveniment regretabil ce s-a petrecut nu mult după ieşirea lui Dimitrie Onciul din Societatea «Junimea». Un timp Onciul fu înlocuit de un membru, de care este legată o mare pată: Ștefan Cocinschi. Acest individ, fiind vicepreşedinte, împreună cu cei dedaţi lui (ceilalţi nu ştiau nici cu spatele de intenţiile lui), dizolvă «Junimea» şi înfiinţează în locul ei întrunirea «Bucovina». / Între tinerii care au dizolvat «Junimea» au fost: Popovici Alexandru, frate cu actualul consilier de tribunal Cornel Popovici, Partenie Siretean, Ştefan Ilasievici etc. Ceilalţi au sărit, s-au ridicat şi la protestul lor, consilierul gubernial de pe atunci, Wazl, a recunoscut dreptul de a reînfiinţa la loc «Junimea», desfiinţată prin viclenie şi şarlatanie. / De atunci «Junimea» şi «Bucovina» n-au dus nicicând casă bună întreolaltă." [Dugan-Opaiţ, 2015: 54]

De asemenea, la Alexandru Popovici aflăm că „a ieşit din «Junimea» în ianuarie 1880, înfiinţând Întrunirea Academică «Bucovina. Era mare aderent al «Bucovinei»" [Dugan-Opaiţ, 2015: 59], cum ar fi făcut şi un Osias Kahne („a ieşit din «Junimea» şi a intrat în «Bucovina»" – [Dugan-Opaiţ, 2015: 59]) sau un Eugen Simighinovici. S-a întâmplat, însă, şi invers: Epifanie Popescu, primit în «Junimea» în 1881, „a fost întâiu membru în «Bucovina». Neplăcându-i însă această întrunire, a încercat de a propaga între membrii ei simţămintele pentru unirea cu Societatea Academică «Junimea», care a arătat mai multă activitate. Nesuccezându-i unirea «*in corpore*», roagă ca onoratul comitet să-l primească în sântul societăţii şi doreşte ca şi ceilalţi foşti membri ai «Bucovine» să-i urmeze a petiţiona la «Junimea» – în binele naţiunii", şi suntem trimişi la „actul intrat" din 4/7 1881 [Dugan-Opaiţ, 2015: 76]. Ceva asemănător în cazul lui Partenie Siretean (n. 1860), care, elev încă, părăseşte şcoala, trece frontiera clandestin şi se înrolează cu alţi patru liceeni, în armata română, pe frontul dunărean. A intrat, însă, în „Junimea" în 1881, dezertând din «Bucovina». În treacăt fie zis, ar fi redactat foaia umoristică *Urzica* (1881/2), fiind unul dintre cei mai veseli şi meşteri în «ciubote la quadrat» , cu care înveselea pe colegi şi oaspeţi la diferite ocaziuni. Avea şi o poreclă: general Pafnuti Partenie Siretean [Dugan-Opaiţ, 2015: 71].

Informaţii interesante apar şi cu referire la «Bucovina». „În şedinţa plenului din 14.02.1889, Grigori Filimon este contra recunoaşterii «Bucovinei»." [Dugan-Opaiţ, 2015: 47] Altundeva, aflăm că un Nicolai Blându – „seniorul «Bucovinii» în 1889" – „apunând «Bucovina», iarăşi vine între junimeni; când ea se reactivează, el nu-i mai dă nici o atenţie şi rămâne «Junimii» credincios. (...) În 1900/1 cere, împreună cu emeritaţii Alecu Popovici, Iorgu Toma, Dori Popovici, şedinţă plenară în afacerea Florea Lupu cu Tricolorul. / La 1892 (iulie) a fost în grădina Hotelului «Weiss» din Cernăuţi (azi Palatul Naţional – N.C.);

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

în lupta cu socoliştii poloni el a dat semnalul de luptă aruncând cu un scaun între ei. A urmat bătălia" [Dugan-Opaiţ, 2015: 128]. Iar George Toma, împreună cu Nicu Blându, Alecu şi Dori Popovici, cere şedinţă plenară în „«afacerea Florea Lupu» (chestia tricolorului)". În 1903-1904, „vorbeşte de un curent subversiv şi are temeri de o catastrofă (citat după acte intrate) (aluzie la cochetarea unor junimeni cu «Voinţa poporului», condusă de Fl. Lupu, exclus din Junimea" [Dugan-Opaiţ, 2015: 217]. Iar despre Emanuil Antonovici aflăm: „Reactivându-se «Bucovina», intră, ca «domn bătrân» al acesteia, fiind în conflict cu «Junimea» la serata Clubului român din Suceava din ianuarie 1905" [Dugan-Opaiţ, 2015: 304]. Prin urmare, îşi dă demisia din «Junimea», pentru a fi reprimit în 1922.

„Bucovina", aşadar, o ameninţare la adresa existenţei ei, în 1880, percepută de membrii radicali ai „Junimii" ca societate concurentă „Junimii", tinzând spre internaţionalismul „bucovinean" preluat de la societăţile germane. În paranteză, fie zis, perspectiva pare mult mai nuanţată peste ani. Spune Corneliu Crăciun: „Disidenţii înfiinţează la 20 februarie 1880 „Întrunirea academică română «Bucovina»" [Crăciun, 1997: 168], pentru ca în continuare să citeze din Orest Tofan [Tofan, 1990-1991-1992: 321]: „Luptau, în fond, pentru acelaşi crez naţional, cu aceleaşi mijloace ca şi «Arboroasa» şi «Junimea» , dar adoptând forma exterioară tradiţională a societăţilor studenţeşti germane. // Deşi suspectaţi de înstrăinare, membrii «Bucovinei» au rămas buni patrioţi şi chiar prin fondarea acestei societăţi au salvat pe mulţi studenţi români de a se înstrăina definitiv în societăţile cosmopolite austriece. Ei au ştiut să dea fondului naţional din care au pornit un dinamism aparte, chiar şi adoptarea unor forme exterioare străine." [Crăciun[8], 1997: 168]

Care va fi fost povestea lui Florea/Florian Lupu cu Tricolorul? Ce e cu „Voinţa poporului"? De aici ar urma o suită de conexiuni absolut necesare. Cert este că Florea Lupu „e exclus din Junimea." [Dugan-Opaiţ, 2015: 160] Căsătorit cu o soră a lui Aurel Onciul, preşedinte al «Junimii» în 1887-1888, Florian Lupu ar fi luat bani fără decizia Comitetului. „La 14/2 1889, Ferea Lupu interpelează Comitatul de ce n-a trimis răspuns societăţii «Bucovina», anunţând aceasta constituirea ei; propune să se exercite în Societatea «Junimea» bătaia cu sabia, dar se opune Ion Bumbac." [Dugan-Opaiţ, 2015: 134] După fişa de prezentare, Arcadie Dugan-Opaiţ a scris „Afacerea dr. Florea Lupu", dar spaţiul e lăsat gol (consemnare din 20/1.1930). Cu ocazia alegerii ca preşedinte al „Junimii" în 23.11.1887, spune că „doreşte ca tricolorul nostru ce ni împodobeşte piepturile noastre să ne fie o nouă legătură strânsă de amicie şi o verigă de fier puternică care să ne unească cu toţi pentru binele şi prosperarea Societăţii". Numai că, „din venitul balului a luat bani fără decizia Comitetului" [Dugan-Opaiţ, 2015: 134]. Aşadar, Florian Lupu „fu eschis *cum infamia* din «Junimea»". Ca urmare, Constantin cav de Onciul, primit în 1891, şi-a dat demisia „fiind principiile sale incompatibile cu principiile Societăţii", dar fu reprimit în 1892, emeritat în 1894, pentru ca să-şi dea din nou demisia „din simpatie" cu cumnatul său [Dugan-Opaiţ 2015: 227].

[8] Pentru precizări contextuale, citim, de asemenea, din Corneliu Crăciun, care se foloseşte de Raporturile anuale ale „Junimii": „Prima dizidenţă s-a produs imediat după inaugurarea activităţii «Junimii», prin desprinderea a nouă membri. «Ca eveniment dureros amintim că în Januarie a.c. (1880 – n. C.C.) 9 membri au eşit din sânul societăţii «Junimea» şi au format altă societate (...)», e vorba de „Întrunirea academică română «Bucovina»". În 1910, avea să apară „întrunirea-soră", cum zice Corneliu Crăciun, „Moldova", „dispunând de acelaşi regulament şi activând după aceleaşi principii ca «Bucovina». / Altă disidenţă s-a produs în 1905, când un grup de cinci junimeni a demisionat datorită unor neînţelegeri interne, dar şi pentru că apreciau că «Junimea» nu acorda – în suficientă măsură – interes faţă de populaţia de la sate. De la 6 membri câţi avea în momentul constituirii sale, la 21 mai 1905, «Dacia» va spori cu fiecare an, ajungând o societate cu remarcabile rezultate în planul activităţii în mediul ţărănesc" [Crăciun, 1997: 168-169].

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

Activitate intensă, deci. Adrian Andronic, de exemplu, cere excluderea *cum infamia* a Sofiei-Cristina Bacinschi din „Junimea", pentru că tatăl ei, învățător galițian, Ladislaus Zybaczynski, „îi face zile grele", când el înființează o școală particulară românească în Lucaviţa [Dugan-Opaiţ, 2015: 261]. Leonard Bodnarescu e provocat la duel de Ștefan Volcinschi, pentru că a vrut să scoată „30 de junimeni din „Armonia" [Dugan-Opaiţ, 2015: 265]. Altundeva aflăm, sec: „Un rol nefast în istoria «Junimii» joacă Nicolai-Coco Wassilko. Ne-a fost dușman" [Dugan-Opaiţ, 2015: 272]. Totuși, Victor baron Wassilko ar fi provocat în 1895 la duel un profesor pentru că și-ar fi permis o ofensă la adresa românilor [Dugan-Opaiţ, 2015: 274].

Alte evenimente care au tensionat lucrurile l-au avut în centru pe Arcadie Ciupercovici, mitropolit al Bucovinei între 1896-1902. Aflăm din prefață: „Cât timp în fruntea Eparhiei s-a aflat mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici, Societatea «Junimea» a avut sediul în cadrul reşedinţei mitropolitane, după venirea lui Arcadie Ciupercovici în fruntea Mitropoliei Bucovinei, şi ca urmare a relaţiei tensionate dintre acesta şi Societatea «Junimea» în chestiunea naţională, din 1894, societatea a avut sediul în diverse localuri, pentru care a plătit chirie. Din anul 1900, «Junimea» a fost găzduită în Palatul Național din Cernăuți" (Olaru, Bodale 2015: XXVI).

Dar să vedem detalii. George Toma (de două ori președinte al „Junimii"), „pentru participarea la demonstraţia în contra vicarului general Arcadie Ciupercovici primeşte o «dojană». El face istoricul acestui conflict, anexat procesului-verbal de la Şedinţa plenului din 5 martie 1896." [Dugan-Opaiţ, 2015: 217] Dorimedont Popovici (n. 1874) „conduce, ca preşedinte al Societăţii, delegaţia de junimeni la vicarul general Arcadie Ciupercovici – care evacuase «Junimea» din edificiul Mitropolitan, aruncă cheile de la Cabinet cât acolo, dar nu mulţumeşte, căci acela căruia trebuia să i se mulţumească – mitropolitul Silvestru – era mort. Junimea rămâne pe drumuri. Ciupercovici devine un mare dușman al «Junimii»". Detalii ar fi trebuit să fie într-un un rând jumătate, rămas, cum spun editorii, necompletat. La manifestațiile împotriva mitropolitului Ciupercovici ar fi participat și Adrian Popovici-Desseanu, „motiv pentru care este expulzat (= exmatriculat din Facultatea de Teologie) [Dugan-Opaiţ, 2015: 190]. Iar Emilian Sluşanschi, „În Vinerea Patimilor din anul 1899 – cf. *Cronica* (dar *Cronica* ne e inaccesibilă, n.n.) – ia parte la demonstraţia contra mitropolitului Ciupercovici care pleca la Viena. Lovit de fiica acestuia, o loveşte cu bastonul peste braţ. Este arestat şi relegat pe trei semestre de la Universitatea din Cernăuţi. toate simpatiile erau însă de partea lui" [Dugan-Opaiţ, 2015: 306]. În schimb, Radu Sbiera (fiul lui I.G. Sbiera) „a însoţit pe tatăl său la întâmpinarea mitropolitului Arcadie Ciupercovici – care evacuase «Junimea» din Reşedinţă – la Zaluce (azi lângă Gr. Ghica Vodă, n.a.), motiv pentru care a fost admoniat la 9/6 1896, aşa încât a demisionat din Societate împreună cu fraţii săi, Traian şi Decebal" / Emeritat la 1900 etc.". Totuși, cum am văzut deja, Ciupercovici fusese unul dintre susținătorii fervenți ai Serbării de la la Putna. Ce se va fi întâmplat între timp? Cum să pui în balanță conflictele poate personale, sau conjuncturale, cu cele ideologic-naționale?

Tot felul de alte fapte de reținut. În fișa despre Dragoș Bumbac (președinte, și el, al „Junimii"), aflăm că „în vacanțele din 1898, după serata «Junimii» din Dorna, vicepreședintele lui, Eusebie Antonovici, «aranjează» pe Dealul Mestecănișilor o păruială cu un birjar evreu, iar în Câmpulung o demonstrație cu tricolorul românesc. Zboară depeșele între prefectul de Câmpulung, baronul Wolfhart, și guvernul din Cernăuți. Lui Dragoș Bumbac, ca președinte, îi succede să mușamalizeze chestiunea în public și în plenul «Junimii». În acel timp, «Junimea» era amenințată cu dizolvarea, Dragoș Bumbac a salvat-o." [Dugan-Opaiţ, 2015: 299] Detalii referitoare la acest incident, și la Eusebie Antonovici, președinte din 27.11.1898: „Aranjând

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

«Junimea», în Vatra Dornei, o serată, intră, din cauza unui steag tricolor, în conflict cu prefectul din Câmpulung, baronul Wofhart. Urmează încăierarea de pe dealul Mestecănişului (cf. Dosarul nr, 371) şi demonstraţia din Câmpulung cu steagul tricolor. La toate acestea Eusebie Antonovici a avut cel mai e frunte rol." [Dugan-Opaiţ, 2015: 312]

O altă problemă, reieşind printre rânduri, vizează marea ameninţare a alcoolului. Un Ioan Popovici (n. 1861), preot, „de la 1892 până la 1894, luna mai, păstoreşte în parohia Ipoteşti, lângă Suceava, unde începe o aprigă campanie antialcoolică, terminată în 1893 prin prestarea jurământului tuturor capilor de familie de a se lepăda pe trei ani de beţie şi reuşeşte turnarea la Moscova a unui clopot, numit *Tresvia*, ce se află şi astăzi în clopotniţa bisericii din Ipoteşti." [Dugan-Opaiţ, 2015: 112] Vasile Mironovici (n. 27 iulie 1860), „de la 1897, cooperator în Arbore. În Arbore ia parte la luptele şi hărţuielile naţionale dintre români şi nemţii îngâmfaţi, aliaţi cu jidanii; înfiinţează *Banca Raiffeisiană* şi o conduce prin (timp de, n. ed.) cinci ani; era şi consilier comunal; în timpul său s-a zidit în vatra satului, pe locul crâşmei, biserica şi s-au zidit două şcoli de patru clase" (Dugan-Opaiţ 2015: 124). Octavian Scalat (n. 1878), „în războiul mondial a stat sub arme ca ofiţer de artilerie. La Pola studia, prin 1915, Sfânta Scriptură. Această lectură, pesemne, l-a îndemnat să iasă din umbră în public. A ieşit şi este unul dintre cei mai de frunte propagandişti pentru înfrânarea alcoolismului, secondat fiind în această activitate de un alt idealist – dr. Ambrosie Comoroşan." [Dugan-Opaiţ, 2015: 310]. „Ca avocat în Cernăuţi (...), a luptat pentru cunoaşterea limbii române la judecători şi a fost unul dintre cei dintâi avocaţi care au cutezat să pledeze româneşte. – a vorbit contra dansului. Nu fumează". George Moroşan-Mihaiescu „a fost şi primar, a stârpit patima beţiei din comuna sa, aşa că azi nu-i nici un crâşmar străin în Uideşti." [Dugan-Opaiţ, 2015: 116] Nu e rostul acestor pagini să detalieze lupta aceasta a preoţilor, avocaţilor, învăţătorilor cu alcoolismul la care erau expuşi ţăranii români din Bucovina. Printre rânduri, problema îşi relevă însă acuitatea.

Dar „Albumul Mare" conţine pagini excelente de anecdotică. Iată-l pe Ilie Dimitrovici: „era inspectorul edificiului metropolitan, necăsătorit, îi mergea minunat, *ergo* a început a cheltui, a iscălit cambii fără autorizare. A făcut închisoare. / Eschis în Adunarea generală din 16.11. 1919." [Dugan-Opaiţ, 2015: 111]; Corneliu Homiuca se remarcă prin faptul că „Bunicul, vânător pasionat, anina vânatul împuşcat mai mic de un cârlig, aşezat la pulpă. «Homiuca» în limba slavă înseamnă *unul dintre oasele pulpei*". Teofil Bendeschi (căsătorit cu Vera Zalozieki) „era avocat bun şi căutat în Cernăuţi. Specialitatea sa era de a scoate din mâna cămătarilor ofiţeri, în prima linie de la husari." [Dugan-Opaiţ, 2015: 157]. În ce-l priveşte pe Ambrosie Comoroşan – în cazul cărora aflăm (ca la mulţi alţi membri) mai mule demisii, demiteri, reprimiri etc. –, „la 26/11 1923 comunică că nu vine la comers (pentru că se ţine în Casa Germană şi nu în *Armonia* şi se fac beţii; actul este foarte interesant – NC". „Poartă costum naţional şi ţine conferinţe". „A fost primul propagandist contra alcoolismului şi proceselor inutile". Dar cel mai interesant este Teofil Dumbraschi. Sau, mai degrabă, nu el, ci povestea pe care o declanşează. „Rudă cu faimosul burger din Suceava, numit «Talpa Târgului» (Radu Muntean). A absolvit Liceul din Suceava şi a trebuit să-l absolve, căci zicea Radu Muntean: «Eu am pus clopot la cafeneaua armenească, am cumpărat chişte la faiermani (tulumbe pentru pompieri – N.C.); dacă Tofil al meu nu face matura, eu taiu gimnaziu (liceul) cu toporul». / (...) / A finit Teologia, s-a însurat, divorţat. A fost un timp profesor suplinitor la Rădăuţi, având într-o clasă un singur elev, pe Em. Moraraş. / Era cartofor!" [Dugan-Opaiţ, 2015: 264].

În zona aceasta a anecdoticii intră şi date despre felul cum mor junimenii. Sau măcar unii dintre ei: Atanasie Gherman ar fi murit „de bucurie, când sosit vestea că România a declarat război în vederea înfăptuiri idealului naţional" [Dugan-Opaiţ, 2015:

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

276]. Pe Taniu Dracinschi, „în 192..., l-a lovit soarta cum nu se poate mai crud. Suferind de embolie, a fost transportat la Spitalul din Cernăuţi, unde i s-a amputat un picior, cel sănătos, căci Taniu era şchiop din tinereţe" [Dugan-Opaiţ, 2015: 282]. În cazul lui Alexandru de Zoppa, care a murit subit, s-ar fi vorbit de sinucidere. Mihai Ferlievici ar fi murit „încordându-se prea tare la o serenadă făcută mitropolitului Silvestru, căpătând vărsare de sânge" [Dugan-Opaiţ, 2015: 9], iar Nicolai David, cântând *Tatăl nostru* şi *Imnul Arboroasei* [Dugan-Opaiţ, 2015: 9].

Ce lume deci, aceasta, din Imperiu! Arbori genealogici (numiţi deseori „spiţa neamului") arată rădăcini vechi sau înrudiri surprinzătoare. Legenda spunea că, nu cu mult efort, cineva ar putea demonstra că se înrudeşte cu oricine şi multe din „spiţele neamului" sunt elocvente în acest sens. Într-un fel, firesc, căci lumea intelectualilor nu era prea ramificată şi, în principiu, căsătoriile se făceau în interiorul naţiei. Dar erau şi multe căsătorii mixte. Emanuil Antonovici e căsătorit cu Berta Maria Stranacher; Iancu Cocinschi, „cu o germancă", Gheorghe Popescu cu Leocadia Zoffal, Eugen Comoroşan, cu o d-ră Seidl, Gheorghe Popovici cu Domnica Wielogurska, Ilie Dan cu Cecilia Paczynski (născută în Galiţia), Eudoxiu Mironovici, cu o fiică a inspectorului şcolar dr. Karl Tumlirz („această căsătorie l-a nenorocit" – [Dugan-Opaiţ, 2015: 196]), Isidor cav. de Zotta, cu Maria, născută Baumgarten etc., etc. Despre Ştefan Şesan aflăm că moare în 1819, urmat curând de soţie, iar copiii, orfani şi fără avere, sunt îngrijite „de un unchi, Holzdräger din Ciudei şi de fratele Gheorghe, judecător" [Dugan-Opaiţ, 2015: 256]. Ilie Dugan-Opaiţ însuşi s-a căsătorit cu Lucreţia Sachnovici, iar apoi, soţia murind, cu Luise Meinhold [Apud Olaru, Bodale, 2015: X].

În plus, mulţi dintre strămoşii bucovinenilor-„junimeni" erau imigranţi. Familia lui Atanasiu Tarnavschi se trage din Galiţia plină de Tarnavschieni aristocraţi şi grafi (cf. Dugan-Opaiţ 2015: 48). Familia Sluşanschi pare să fi emigrat din Polonia [Dugan-Opaiţ, 2015: 305], după împărţirea definitivă a acesteia (1793-1795). „Familia Sluşanschi pare să fie emigrată din Polonia după împărţirea definitvă a acesteia (1793-1795). Această ramură emigrată ar face parte din nobila familie polonă Sluszanski-Djaworski, ale cărei embleme se văd şi astăzi în vechiul palat regal Sobieski din Varşovia. Ea s-a aşezat în Vilaucea, unde un Teodor Sluşanschi este protopop şi proprietar de pământuri. Fiul lui Teodor, Gheorghe (+1866) este trecut în acte ca «răzeş», se căsătoreşte cu văduva unui Ionică Vlad, are doi copii: Ion şi Vasile. / Vasile lui Vasile e Emilian, căs. cu Cornelia, fiica membrului onorariu Artemie Berariu din Ceahor, copii: Horia, Oltea, Barbu." [Dugan-Opaiţ, 2015: 303] Familia Palievici, de asemenea, e de origine polonă, iar povestea ei, cu toate ezitările, sincopele, neclarităţile, e relevantă. Citim: „Familia Palievici e de origine polonă şi e continuatoarea familiei Slawnicki sau – cum zice *Dosarul* (anterior eram trimişi la *Dosarul* 321, n.n.) – Slawnitzki. Conţii Slawnitzki au jucat un rol însemnat în viaţa politică a Poloniei. Naţionalismul lor era totdeauna funest, aducându-le, astfel, pieirea. Ei se amestecau în toate intrigile politice, din care cauză trebuiră să părăsească Polonia. Conţii Slawnitzki erau, pe timpul regelui Kazimir, ultimul Piast, acum puternici şi neastâmpăraţi. Pe la 1750 veni în Bucovina, refugiindu-se din Galiţia, un conte Slawnitzki, după ce îi fu măcelărită familia şi distrus castelul din Buciaci (Galiţia). Pentru a-şi salva viaţa şi a scăpa de urmăritori, s-a refugiat la Cernăuţi, îşi schimbă numele în Palievici, fiind totodată şi adoptat de actualul Seminar gr. or. din Cernăuţi. El trecea, pe timpul acela, de foarte cult şi foarte avut, trecu la ortodoxism, studiază teologia şi devin paroh în Romaneşti. El era foarte bine văzut şi el îl primi odată pe împăratul Iosif al II-lea într-un rădvan cu patru cai." [Dugan-Opaiţ, 2015: 296-297] Din nobilimea polonă ar face parte şi familia Wassilko (considerată şi familie boierească din Moldova), mulţi dintre membrii ei făcând parte din cele două societăţi (unii, totuşi, duşmani ai „Junimii"), consideraţi „renegaţi". În 1918, Gheorghe, Ştefan, Alexandru

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

şi Victor primesc titlul de conte din partea Curţii de la Viena. Polonez este şi Iancu Calinciuc [Dugan-Opaiţ, 2015: 6], care ar fi locuit într-o vreme cu Ciprian Porumbescu, urmaş al familiei Chominski, nobilizată pe timpul regelui Cazimir; un strămoş ar fi apărat Viena în 1683. „În 1763, trecură doi fraţi Chominski, în urma unui complot politic graniţele ţării. Cel mic, Stanislau, rămase în Galiţia, cel mare, Ián, trece în Moldova, este primit în Valeva (Bucovina) înc asa boierului Calin şi e cunună cu fiica acestuia, Mărioara, în 1765; după un an el moare, lăsând pe văduva sa însărcinată cu Jánek, născut în 1766. / După răpirea Bucovinei, 1775, guvernul austriac, cu ajutorul episcopului Vlahovici, slavizdează numele moldoveneşti şi familia Calin devine Calniciuc. Fiul Mărioarei, înscris în matricolele moşiei ca «Ján Calin a lui Chominski»; feciorul lui, Vasile, născ. 1792, fost paroh în Milişăuţi, se cheamă *din ordin*, Calinciuc." [Dugan-Opaiţ, 2015: 6]

Mulţi polonezi, aşadar, absolvenţi de studii teologice şi deveniţi patrioţi români, dar şi ardeleni, basarabeni, aromâni, albanezi, bănăţeni etc. Familia lui George Moroşan-Mihaiescu se trage din Maramureş, „imigrată după 1777 în satul Udeşti, rămas cam gol după răscoala lui *Popa Andrei*" [Dugan-Opaiţ, 2015: 116]; Orest Bendevschi îşi trage originea din Ardeal, venit pe la 1800 („numele i s-a rutenizat", e posibil să fi fost ungur: Bönde (= burtă)"; în cazul lui Ioan Sârbu (n. 1858, Suceava) „Străbunul Aftanasie a venit din Târnava cam pe la 1800 cu străbunica şi doi băieţi mici, Ioan şi Constantin, la Suceava. Însă, după moartea lui Aftanasie, s-au ocupat mai mult cu negoţul" [Dugan-Opaiţ, 2015: 47]. Silvestru Ieremievici-Berariu [Dugan-Opaiţ, 2015: 16] ar fi venit din judeţul Arad „la repopularea Bucovinei, cu cinci fii, la Şcheia" şi cel care le schimbă numele în Ieremievici este directorul Theil de la şcoala moldovenească din Suceava" [Dugan-Opaiţ, 2015: 16]. Interesant cazul lui Ilariu Seretean: „Familia se numea, până la primul recensământ austriac, Ciobotariu. Comisarul c.c. (chesaro-crăiesc), locuind în casa strămoşului, nu i-a slavizat numele, ci i-a dat voie să-şi aleagă singur numele. Strămoşul şi-a ales Sireteanu" [Dugan-Opaiţ, 2015: 25]. Familia lui Leon Abageri se trage din Albania (doi fraţi veniţi în sec. al XVIII-lea, comercianţi – fabricau postavuri de lână albă (aba).

Aşadar, oamenii trăiesc în Imperiu, iar lucrul acesta se concretizează în „hărţi" biografice de o anumită anvergură. George Toma (n. 1871, Vama), de exemplu, implicat în conflictele referitoare la Ciupercovici, la Florea Lupu, înfiinţează Clubul român şi Internatul de băieţi la Rădăuţi, reactivează Şcoala Română şi Societatea Doamnelor Române, conduce un teatru de diletanţi, dar în 1912 e în Elveţia, din motive de sănătate, în 1915, în Vechiul Regat („împreună cu Emilian Sluşanschi, informator la Ministerul de Interne, făcând propagandă pentru românii din Bucovina", condamnat la moarte de austrieci) pentru ca, ajuns, cu misiune specială la Kiev, să pună bazele „Corpului de voluntari români din Rusia"; colindă apoi Moscova, Siberia, ajunge la Vladivostok, publică în Japonia un volum, se întoarce acasă prin Suez şi Constantinopol. Ioachim Ciuntuleac face studii la Viena, Graz, Cernăuţi, Innsbruck şi Praga şi „ca judecător austriac a fost calificat – spre satisfacţia sa – de *Bauernfreund*" (prieten al ţăranilor?). Altcineva, Victor G. Hnidei (care „îşi trage obârşia din vechea familie românească «Mohorâtu»", veche familie de răzeşi), care în 1918 a condus Comisia de lichidare din Viena, din a cărui iniţiativă s-ar fi construit Gara Mare din Cernăuţi, „în 1908 este este rechemat la Viena, însărcinat cu reforma administrativă" a Căilor Ferate [Dugan-Opaiţ, 2015: 151], ajuns, „încă sub Austria, consilie aulic, primeşte Ordinul «Coroana de Fier», «St. Leopold», «Fr. Josef» (în grad de comandor")". Firesc să existe genealogii (numite cel mai adesea „spiţa neamului") ale unor nume cu rădăcinile situate în urmă cu câteva generaţii, cu ramificaţii urmărite atent. Familiile Morariu, Ţopa, Wassilko, Tarnavschi, Iliuţu, Berariu, Ţurcan, Comoroşan, Mandicevschi, Popovici, Sbiera, Marian, Grigorcea, Şesan, Dracinschi, mule altele, sunt

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

elocvente pentru ceea ce e Bucovina. Iar fotografiile pot fi sursă nu doar pentru studiile privind vestimentaţia, ci şi de natură mai substanţială, referitoare la modelul austriac, prezent oricât de mult se doreşte respingerea lui. Ar trebui să vedem, de exemplu, două fotografii ale lui Victor Olinescu, născut în 1864 (străbunicul era un Marcu, bunicul adoptă numele Olinschi, de la 1914 familia se numeşte Olinescu – [Dugan-Opaiţ, 2015: 44]) pentru a înţelege ţinuta demnă, rigoarea vestimentară, lavaliera, bărbia puţin ridicată, nasul ridicat, mustaţa lăsată să cadă uşor peste colţul buzelor sau, dimpotrivă, ascuţită ferm; sau să-l vedem pe George de Galin cu feciorii, pe Traian Sbiera cu familia (soţia şi o fiică) pentru a înţelege că ne aflăm într-o categorie socială care se impregnase de mentalitatea şi civilizaţia austriacă. Peste tot, în fond, consecinţa şcolirii la Universitatea cernăuţeană. Rareori e vorba de fii de ţărani, dar vor avea o influenţă decisivă în trezirea conştiinţei româneşti printre ţărani. Cu ce consecinţe?! Dincolo de ameliorarea vieţii ţăranilor (pe tema aceasta trebuie sunt posibile şi e nevoie de exemplificări de anvergură), Unirea din 1918 n-ar fi fost altfel posibilă. Dar, aşa cum am observat, junimenii erau – ca oamenii de oricând şi de oriunde – foarte diferiţi, cu principii morale plasabile pe o scală largă. Miezul tare îl reprezentau câţiva, identificabili în timp, cu principii radicale. Va fi fost, printre ei, şi Arcadie Dugan-Opaiţ?

Cert este că lumea s-a schimbat. Ba chiar, de mai multe ori, şi de fiecare dată semnificativ. „Junimea" interbelică – într-un roman al lui Mircea Streinul, e descris un bal de câteva zile pe care l-a organizat într-un sat – pare căzută. Trecerea sub administraţia românească, aşa cum prevedeau unii, a fost, oricum, dezamăgitoare. Clişeele de reprezentare păreau să fie confirmate, dacă nu cumva asupra faptelor se proiectau aşteptările negative într-un timp complicat. Idealizarea trecutului şi denigrarea prezentului e, de asemenea, un clişeu de gândire. Iar lucrul acesta i se întâmplă şi lui Arcadie Dugan-Opaiţ.

Într-o anexă la o scrisoare din 2 februarie 1962, Ilie Dugan-Opaiţ vorbeşte despre ideile care l-ar fi călăuzit pe fratele său. Să citâm, aşadar: „Arcadie Dugan, care şi-a trăit prima jumătate de viaţă ca elev, student universitar şi profesor de liceu în fosta Austrie, iar restul vieţii după unire în România burghezo-moşierească, a fost în măsură să facă o comparaţie între ambele. // Nu o dată, în discuţiile avute împreună, el amintea despre aceste deosebiri cu multă amărăciune în suflet. El arăta că în fosta Austrie, cu «vitrega ei stăpânire», şi-a făcut studiile liceale la un liceu german (Rădăuţi), cu profesori german, pe care l-a terminat cu excelenţă. De asemenea, la universitatea germană din Cernăuţi ca student a avut parte de tot numai de profesori germani aduşi din vestul Împărăţiei. Şi ce greu, spune el, era atunci ca un român să se califice ca profesor tocmai pentru limba germană! Şi Ar. Dugan a trecut şi acest examen de calificare – se înţelege, cu note mediocre –, dar l-a trecut cu succes, cu propriile sale puteri de studiu şi pricepere –, fără protecţie! / În fost Austrie, zicea el, era cel puţin o ordine stabilită, iar valoarea cuvântului şi a ordinului dat era foarte ridicată. Altfel, spunea el, este în România de după unire, înc are, zicea el, că domnea politicianismul de vorbe sforăitoare, goale, haosul, imoralitatea, venalitatea, unde poporul de jos – talpa ţării – formează o gloată incultă şi exploatată. / Această stare de lucruri nenorocită nu poate fi schimbată – afirma el –, decât prin culturalizarea satelor prin cămine culturale!". Apoi vorbeşte despre faptul că un bun prieten al lui, D.P (probabil este vorba despre Dorimedont Popovici, ales în 1920 preşedinte al Partidului Naţional Român, cu care trece la Partidul Poporului, deputat şi ministru de mai multe ori), ajuns ministru delegat, iar fi propus să se înscrie în partidul său, Partidul Poporului, promiţându-i un pst de profesor universitar. „Arcadie Dugan a refuzat categoric, căci el considera această numire la o treaptă mai înaltă, chiar meritată, prin politică, drept imorală, venală şi a

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

preferat să rămână mai departe profesor de liceu, fără să aspire la un rang mai înalt" (Olaru, Bodale, 2015: XIX).

Elocvent şi cazul lui Teodor Bujor, pe care-l invocăm din nou. Până a ajunge la tema care ne interesează aici, merită să facem o incursiune în biografia sa. „S-a născut la 15 februarie 1855 st. v.; cercetează, cu fratele său Nicolai, cu mai mulţi veri şi alţii, şcoala sătească creată în 1861/2, învăţând aici limba ruteană, ceva germană; în urmă şi cea română unii dintre ei, cel dintâi el însuşi. Religia o avea Grigori (Hreţco) Procopovici. Venind la un ultim examen anual şi neuitatul boier Alexandru baron Wassilko-Sereki, Teodor citeşte frumos din cartea românească, primeşte ca premiu o *Biblie* şi un florin noud e argint, iar Costaş Bujor primeşte sfatul să-şi dea băiatul la scoală. / (...) / A fost profesor la Cernăuţi (1880-1883), în Suceava (1884-1888), Cernăuţi Lic. I (1888-1901), de la 1901-1906, la filiala Lic. I, azi Lic. «Aron Pumnul»; de la 1906 director al acestui liceu până la pensionarea sa cu titlul de consilier guvernial; fost preşedinte al «Armoniei», membru al «Soc. p. Cultură». În 1914 este mobilizat, luptă la Nadworna în Galiţia, la Kolomeea şi Kossow. La partea sedentară lucrează la cenzură; de la 30/9/1918 căpitan. / Este ofiţer al «Coroanei României» şi «Steaua României», «Medalia p. merite bisericeşti cl. I-a», a avut şi «Signul laudis», «Ordinul Francisc Iosif» cu săbii etc. Şi aici urmează surpriza: „Bătrâneţile i-au adus – pensionarului – amărăciuni, pensia lui rste mai mică decât leafa foştilor săi servitori. Singurul fiu a trecut în lagărul german. Evlavios din fire, ţine mult la «Junimea» şi vine la întreprinderile ei. / «Cartea jertfelor» în ordine!" [Dugan-Opaiţ, 2015: 9; 39-40]. Nu e vorba doar de nostalgie aici. O lume dispăruse, iar administraţia şi lumea românească păreau nedemne de educaţia austriacă. Nu-i vorbă, avea şi ea păcatele ei. Un exemplu, chiar în evocarea, de către Ilie Dugan-Opaiţ a vremii când, elev fiind, ar fi pierdut examenele cu Constantin Isopescu-Grecul pentru că ar fi fost considerat susţinător al grupării politice conduse de Iancu Flondor, de nu va fi fiind la mijloc o justificare rezonabilă; oricum, fiindu-i profesor, fratele său e foarte exigent cu el. Dar o ruptură se petrecuse.

De altfel, între războaie avea să se mai petreacă o „cădere". Şi ea ar trebui explorată în toată anvergura ei, pentru a înţelege ceva din ironia istoriei. Radicalii „Junimii" (cu câteva excepţii, un Traian Popovici, de exemplu, care avea să treacă clandestin graniţa pentru a se înrola în Primul Război Mondial în armata română şi care, ajuns în 1941 primar al Cernăuţilor, salvează de la deportarea aproape 20.000 de evrei), cei care făcuseră unirea (o *şi* făcuseră, prin acţiunile lor, posibilă) vor ajunge într-un fel sau altul, la dreapta sau chiar extrema dreaptă a politicii româneşti interbelice, cu toate excesele care au decurs de aici. Nu ştiu care va fi fost poziţia lui Arcadie Dugan-Opaiţ. Citim însă în prefaţa realizată de Marian Olaru şi Arcadie M. Bodale: „Extremismul naţionalist şi recrudescenţa violenţei politice în viaţa ţării, adeziunea unor studenţi la aceasta, împreună cu drumul pe care l-a pregătit Carol al II-lea pentru evoluţia României în complexul context internaţional, au pregătit condiţiile pentru suspendarea Societăţii Academice «Junimea», după manifestările din 24 octombrie 1938, când un licenţiat, Mocanu, vorbind în numele studenţimii, a cerut rezidentului regal, prezent la deschiderea noului an universitar, s-i elibereze pe legionarii aflaţi în închisori. A urmat o manifestaţie pro-legionară, când studenţii încolonaţi au plecat spre închisoarea din Cernăuţi, cântând cântece patriotice şi legionare, dorind să-i elibereze pe cei închişi. Apoi, tinerii s-au baricadat în căminul «Xenopol». Intervenţia forţelor de ordine a dus la arestarea a 76 de studenţi (autorii trimit aici la volumul semnat de Anghel Popa, *Societatea Academică „Junimea" din Cernăuţi. 1878-1938*, Câmpulung Moldovenesc, Fundaţia Culturală „Alexandru Bogza", 1997). Cu toate că mai târziu, unii membri ai «Junimii» au făcut eforturi pe lângă rezidentul regal, Gheorghe Alexianu, senatul universităţii

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)

şi au trimis un memoriu primului ministru Armand Călinescu, decizia de suspendare a rămas definitivă" [Olaru, Bodale, 2015: XXVII-XXVIII].

A urmat pierderea nordului Bucovinei, iar martorii „gloriei" de odinioară aveau să se ascundă prin vizuinile istoriei. De bine de rău, Arhiva a fost păstrată. Aflăm că „până la decesul său din 26 mai 1951, Arcadie Dugan-Opaiţ s-a ocupat cu grădinăritul şi a făcut planuri pentru refacerea Societăţii «Junimea» în mediul universitar de la Cluj, lucru care contravenea opticii comuniştilor de organizare a vieţii studenţeşti din România" [Olaru, Bodale, 2015: VIII]. Ironie a sorţii, în Gura Humorului (unde venise şi fratele său Ilie, refugiat iniţial la Mediaş) avea să locuiască într-o casă pe fosta stradă Ferdinand, acum, Karl Marx.

BIBLIOGRAFIE

Crăciun, 1997: Corneliu Crăciun, *Societăţi academice din Bucovina (I). „Arboroasa" şi „Junimea"*, Fundaţia Culturală „Cele Trei Crişuri", Oradea, 1997.

Dugan-Opaiţ, 2015: Arcadie Dugan-Opaiţ *Albumul Mare al Societăţilor Academici „Arboroasa" şi „Junimea" din Cernăuţi*, Ediţie îngrijită, prefaţă, notă asupra ediţiei, index şi glosar: Olaru Marian şi Bodale M. Arcadie, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare" Suceava, 2015.

Olaru, Bodale 2015: Marian Olaru, Arcadie M. Bodale, *Prefaţă*, în Arcadie Dugan-Opaiţ *„Albumul Mare al Societăţilor Academici „Arboroasa" şi „Junimea" din Cernăuţi*, Ediţie îngrijită, prefaţă, notă asupra ediţiei, index şi glosar: Olaru Marian şi Bodale M. Arcadie, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare" Suceava, 2015.

Popa, 2008: Anghel Popa, *Societatea academică Arboroasa din Cernăuţi. 1875-1877*, Editura Fundaţiei Culturale „Alexandru Bogza", Câmpulung Moldovenesc, 2008.

Tofan, 1990-1991-1992: Orest Tofan, „Societăţile academice din Bucovina (1875-1938)", în *Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei*, XVII-XVIII-XIX, 1990-1991-1992.

BDD-A30981 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:14 UTC)